

Perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteet biologisiin vanhempiinsa

KATI KALLINEN

Tutkimuksessa kuvataan, mitä perhehoitoon sijoitetut lapset kertovat suhteistaan biologisiin vanhempiinsa osana henkilökohtaista elämäänsä. Lasten haastatteluista tunnistettiin kolmenlaisia suhteita lasten suhteissa heidän vanhempiinsa: julkisen vallan säätelemät suhteet, eheät äitisuhteet ja säröiset isäsuhteet. Lapsilla on asian-
tuntijuutta omien tärkeiden perhesuhteidensa määrittelijänä. He myös tarvitsevat tietoa vanhemmistaan ja perhejuuristaan.

.....

English summary at the end of the article

Johdanto

Tarkastelen artikkelissani perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteita heidän biologisiin vanhempiinsa lapsen näkökulmasta. Artikkelini kiinnittyy laadullisen sosiaalityön- ja perhetutkimuksen aloille. Artikkelissani kysyn, mitä perhehoitoon sijoitetut lapset kertovat suhteistaan biologisiin vanhempiinsa osana henkilökohtaista elämäänsä. Perhehoitoon sijoitetut lapset ovat huostaanotettuja, ja heidät on sijoitettu perhehoitoon. Huostaanoton kriteereinä ovat lapsen kasvun ja kehityksen vakava vaarantuminen (Lastensuojelulaki 40 §). Sijaishuolto (LsL 49 §) tarkoittaa lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Perhehoitoa pidetään ensisijaisena sijoitusmuotona (LsL 50 §), ja sillä tarkoitetaan lapsen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan kotona (Perhehoitolaki 3 §). Lastensuojelulaissa korostetaan lapsen oikeutta tavata vanhempiaan. Myös yhteydenpitoa on tuettava ja tavoite perheen jälleenyhdistämisestä huomioitava. (LsL 54 § ja LsL 4 §.)

Viimeisimmän tilastotiedon mukaan Suomessa oli vuoden 2017 aikana kodin ulkopuolelle sijoitettuna 17 956 lasta ja nuorta. Perhehoitoon oli sijoitettuna yli puolet, joista sukulaisille sijoitettujen määrä oli 13 prosenttia. (THL 2018.) Suomessa huostaanoton taustatekijöinä ovat usein on-

gelmat vanhemmuudessa, kuten päihdeongelmat, mielenterveysongelmat, väkivalta sekä taloudelliset vaikeudet (Heino & al. 2016, 67–70; Hiilamo 2009; Raitasalo & Holmila 2012; Vierula 2016). Huostaanoton taustalla on harvoin yhtä syytä, vaan kysymys on monimuotoisesta kehityskulusta ja kokonaisuudesta (Heino 2009).

Perhehoitoon sijoitettuja lapsia ja heidän suhteitaan biologisiin vanhempiinsa on tärkeä tutkia, koska perhehoitolapsia koskevaa tutkimustietoa on toistaiseksi niukasti saatavilla Suomessa (esim. Ellonen & Pösö 2010; Heino & Johnson 2010; Kataja & al. 2014; Hämäläinen 2012; Laakso & Enroos 2016). Kotimaisissa tutkimuksissa on selvitetty sijoitettujen kokemuksia lähinnä nuorten tai aikuisten näkökulmasta (esim. Eronen 2012; Pösö 2004). Tarvitaan siten yhtä lailla tietoa lasten kokemuksista. Myös lapsilla on kykyä ymmärtää perhesuhteita, ja aikuiset voivat laajentaa omia käsityksiään lasten avulla (Mason & Tipper 2008). On myös todettu, että sosiaalityössä yleisesti läsnä olevat asiat, kuten lasten erilaiset haasteelliset elämäntilanteet, eivät ole olleet riittävästi läsnä lapsia koskevissa tutkimuksissa (Forsberg & al. 2006, 9; Eriksson & Näsman 2010). Leena Valkonen ja Tarja Janhunen (2016, 9, 55) niin ikään toteavat perhehoitoa käsittelevässä katsauksessaan, että suomalaista perhehoitoa käsittelevää tutkimus-

ta kaivattaisiin kipeästi lisää. Näiden tekijöiden vuoksi aihetta on perusteltua tutkia, ja artikkelini vastaa tähän tutkimustarpeeseen.

Henkilökohtaisen elämän käsite

Olen valinnut teoreettiseksi lähtökohdakseni Carol Smartin (2007, 27–29) luoman käsitteen *henkilökohtainen elämä*, jonka avulla selvitän, mitä perhehoitoon sijoitetut lapset kertovat suhteista biologisiin vanhempiinsa osana henkilökohtaista elämäänsä. Huostaanotto on muuttanut perhehoitolasten henkilökohtaista elämää, heidän perhesuhteitaan ja ohjannut lapset uusiin paikkoihin ja tilanteisiin.

Henkilökohtaisen elämän käsite on luotu perhekäsitteen rinnalle, ja se kattaa erilaiset perhemuodot. Käsite mahdollistaa ajatuksen elämän projekteista, joissa tunnistetaan muistojen, sukupolven ja kulttuurisen perinnön merkitys, joiden tarkastelu on erityisen kiinnostavaa huostaanotettujen lasten elämässä. Henkilökohtainen elämä ei ole koskaan pysyvää. Kysymyksessä on elämän alue, joka vaikuttaa läheisesti ihmisiin, on merkittävä heille ja on aina yhteydessä sosiaaliseen. Tämä tarkoittaa, että yksityisen ja julkisen rajapinta on epätarkka. Se ei ole rajattua, vaan kasautuvaa muistojen, historian sekä kuluvan ajan myötä. Ajatukset ja tunteet, jotka kietoutuvat ihmisuhteisiin eivät ole vain yksilöllisiä, sillä ne muodostuvat aina tietystä sosiaalisesta ja historiallisesta kontekstissa. (Mt., 49–50.) Yksityisen ja sosiaalisen häilyvä rajapinta saa erityisen merkityksen tilanteissa, joissa lapsi huostaanotetaan omasta perheestään ja sijoitetaan asumaan uuteen perheeseen. On kiinnostavaa selvittää, miten sijoitettujen lasten suhteet esimerkiksi vanhempiinsa muodostuvat yksityisen ja sosiaalisen rajapinnalla.

Henkilökohtaisen elämän käsite sisältää ajatuksen perhejuurten merkityksestä ihmiselle. Perhejuuret paikantavat ihmisen emotionaalisesti, geneettisesti ja kulttuurisesti. Niiden tärkeys nousee siten esiin etenkin silloin, kun ne eivät ole itsestäänselviä, kuten esimerkiksi huostaanotettujen lasten elämässä. (Mt., 81, 86.) Muistojen ja tunteiden merkitys perhesuhteissa kietoutuu perhejuurten merkitykseen (mt., 40). Sijoitettujen lasten tilanteessa on kiinnostavaa tarkastella, miten perhejuurten merkitys sekä tunteiden ja muistojen kietoutuminen perhesuhteisiin tulee esiin heidän henkilökohtaisessa elämässään.

Aikaisemmat tutkimukset

Tarkastelen tässä aikaisempia tutkimuksia, joissa on tutkittu perhe- ja laitoshoitoon sijoitettuja lapsia tai nuoria sekä selvitetty huostaanotettujen lasten tai nuorten suhteita biologisiin vanhempiinsa. Kotimaisissa tutkimuksissa perhehoitolapset ovat olleet tutkimuksen kohderyhmänä harvoin. Väitöskirjatutkimukseni (Hämäläinen 2012) perhehoitoon sijoitetuista lapsista ja heidän perhesuhteistaan oli ensimmäinen sosiaalityön väitöskirja aiheesta. Tutkimus tuotti tietoa etenkin biologisten äitien tärkeydestä lapsille sekä biologisten isien osattomuudesta lasten elämässä. Tuoreinta tutkimusta edustaa Riitta Laakson (2016) tutkimus, jossa haastateltiin huostaanotettuja lapsia ja nuoria huostaanoton myötä tapahtuneista muutoksista suhteessa heidän biologisiin vanhempiinsa. Heistä osa oli sijoitettuna sijaisperheeseen ja osa lastensuojelulaitoksiin. Useamman tutkittavan välit vanhempiin olivat parantuneet, mutta niin ikään jännitteiset suhteet vanhempiin tulivat esiin. Keskeisenä muutoksena koettiin, että yhteydenpidosta tulee huostaanoton myötä säädeltyä, ja moni tutkittava toivoi yhteydenpidon määrän lisäämistä, kuten Hämäläinen (2012) tutkimusaineistossa tuli esiin.

Valkonen ja Janhunen (2016) ovat koonneet tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi. He käsittelevät katsauksessaan vuosina 2010–2016 julkaistuja kansainvälisiä tutkimuksia, joiden teemoina olivat perhesijoitus, perhehoitajien asema, sijoitetut lapset sekä perhehoidon vaikuttavuus. Tutkimuksista mainittakoon Robin Sen ja Karen Broadhurstin (2011) tutkimuskatsaus, jossa selvitettiin sijoitettujen lasten yhteydenpitoa biologisen perheensä jäseniin. Sijoitettujen lasten ja biologisen perheen välisen säännöllisen yhteydenpidon todettiin tuottavan hyötyjä, joita olivat esimerkiksi perheen jälleenyhdistämisen mahdollistuminen, sijoitusten keskeytysten estäminen sekä lasten hyvinvoinnin parantuminen. Sijoitetut lapset kantavat huolta vanhemmistaan, ja sijoitettujen lasten isät ovat usein kadonneet lasten elämästä. Yhteydenpidon osoitettiin myös sisältävän haasteita, jos se on huonosti suunniteltua. Sosiaalityöntekijöiden rooli suhteiden tukemisessa on siten merkittävää, ja lasten yksilölliset tilanteet on otettava huomioon.

Tutkimuksissa on selvitetty niin sijoitettujen lasten perhesuhteita kuin kokemuksia perhehoidosta ja sukulaissijoituksesta. Esimerkiksi Ruot-

sisä Gunvor Andersson (2005) on tutkinut pitkittäistutkimuksessaan lastensuojelulaitoksessa asuvien lasten perhesuhteita ja korostanut perhesuhteiden tärkeyttä sijoitetuille lapsille. Biologisten isien näkymättömyys lasten elämässä tulee esiin tässäkin tutkimuksessa. Australiassa Elisabeth Fernandez (2007) on tutkinut sijoitettujen lasten kokemuksia perhehoidosta ja suhteista biologiseen perheeseensä. Sijoitetut lapset kaipasivat lisää yhteydenpitoa biologisten perheenjäsentensä kanssa. Lasten erityiset suhteet biologisiin äiteihin sekä isien näkymättömyys lasten elämässä tulevat jälleen esiin. Tutkimuksessa myös nostetaan esiin sijaisvanhempien haastavaa ja tukea vaativaa tehtävää toisaalta luoda kiintymyssuhdetta sijoitettuun lapseen ja toisaalta tukea lapsen suhteita biologiseen perheeseensä. Ruotsissa Lena Hedin (2014) on tutkinut perhehoitonoorten kuulumisen tunnetta sijaisperheessä ja samoin osoittanut, että sijaisperheen tulisi tukea sijoitetun lapsen yhteydenpitoa biologiseen perheeseensä. Brittitutkija Eileen Munro (2001) on osoittanut, että sijoitetut lapset ovat tyytymättömiä yhteydenpidon määrään biologisen perheen ja erityisesti äitiensä kanssa ja että äidit ylipäättään ovat lapsille tärkeitä. Yhdysvalloissa esimerkiksi Roberta G. Sands ja kumppanit (2009) ovat tuoneet esiin sukulaissijoituksen myönteisiä puolia, kuten lasten mahdollisuuden säilyttää yhteys biologisen perheensä jäseniin, mikä on todettu useissa tutkimuksissa aikaisemmin (esim. López & al. 2013; Valkonen & Janhunen 2016, 54). Aikaisemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa on korostunut selkeästi sijoitettujen lasten kokemus biologisten perhesidosten merkittävydestä, yhteydenpidon tarpeesta, yhteydenpidon haasteista, biologisten isien näkymättömyydestä lasten elämässä sekä sukulaissijoitusten eduista lapsen näkökulmasta.

Tutkimuksen aineisto, menetelmä ja analyysi

Tarkastelen perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteita biologisiin vanhempia perhehoitolasten haastatteluaineistojen, heidän täyttämänsä verkostokarttojen ja päiväkirjojen avulla. Haastattavina oli yhteensä 16 lasta, jotka asuivat eri puolilla Suomea. Lapset olivat haastatteluhetkellä iältään 7–12-vuotiaita. Olen kerännyt aineistoni vuosien 2014 ja 2017 aikana samaa tutkimustehtävää varten. Haastattavista yksitoista lasta oli sijoitet-

tuna sukulaisperheeseen ja neljä lasta niin sanottuun vierasperheeseen. Yksi lapsi oli sijoitettu hänelle läheisen henkilön perheeseen. Huostaanoton syinä olivat lasten mukaan vanhemman tai vanhempien päihdeongelmat, taloudelliset vaikeudet tai vanhempien välinen väkivaltaisuus. Kolmella lapsella biologinen isä oli kuollut. Ainoastaan yhden haastattavan vanhemmat asuivat edelleen yhdessä. Lapsista kolme oli ollut sijoitettuna toiseen tai useampaan sijaisperheeseen ennen nykyistä perhettä.

Aineistot on saatu siten, että pyysin tutkimusluvat lapset sijoittaneilta kunnilta ja sosiaalityöntekijät ottivat yhteyttä mahdollisten haastattavien lasten huoltajiin ja sijaisvanhempiin, joiden suostumuksen antamisen jälkeen sain sijaisperheiden yhteystiedot. Eettisenä vaatimuksena oli, että lasten elämäntilanne oli haastatteluhetkellä vakaa ja sijoitus oli kestänyt vähintään kaksi vuotta, mitä on pidetty myös tärkeänä aikaisemmissa lapsia koskeissa tutkimuksissa (esim. Munro 2001). Sijaisvanhemmat informoivat perheessään asuvia sijoitettuja lapsia tutkimuksesta, kysyivät heidän suostumuksensa ja lapset allekirjoittivat suostumuslomakkeen, joka käytiin läpi vielä haastattelun alussa.

Haastattelut toteutettiin lasten sijaiskodeissa, lasten omissa huoneissa. Haastatteluteemoina olivat koti, perhe, merkitykselliset perhesuhteet ja tulevaisuus. Tässä artikkelissa keskityn tarkastelemaan ainoastaan lasten suhdetta heidän biologisiin vanhempia. Haastattelut kestivät enintään tunnin, ja niissä edettiin lasten ehdoilla. Kaikki lapset jakoivat olla läsnä koko haastattelun. Jokainen haastattava täytti verkostokartan sekä päiväkirjan. Verkostokartta täytettiin haastattelutilanteessa. Lapset kirjoittivat nimensä verkostokarttana toimivaan omenapuuhun ja heille merkityksellisimpien ihmisten nimet omenoihin ensimmäiselle tasolle, toiseksi merkityksellisimmät ihmiset toiselle tasolle ja niin edelleen. Lisäksi lapset täyttivät päiväkirjaa haastattelujen jälkeen viikon ajan. Päiväkirja, sivumäärältään kahdeksan sivua, sisälsi valmiit kysymykset. Samat kysymykset toistuivat päivittäin: 1) Kenen perheenjäsenen kanssa olet tänään viettänyt aikaa? Mitä teitte? 2) Kenen perheenjäsenen olet pitänyt tänään muuten yhteyttä? 3) Kerro hyvästä hetkestä, tapahtumasta, tilanteesta, jonkun perheenjäsenen kanssa? 4) Kerro huonosta hetkestä, tapahtumasta, tilanteesta jonkun perheenjäsenen kanssa? 5) Mitä muuta haluaisit kertoa tästä päivästä?

Tutkimuksen aihe ja kohderyhmä ovat molemmat sensitiivisiä. Eettisyyden näkökulmasta huomioon osallistumisen vapaaehtoisuuden, oikeuden keskeyttää milloin tahansa ja ylittää eettisen tutkimustulosten raportoinnin. Aikaisempi kokemukseni perhehoitolasten haastattelemisesta (Hämäläinen 2012) sekä työkokemukseni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä on ollut suureksi hyödyksi tutkimusta tehdessä. Korostin lapsille osallistumisen vapaaehtoisuutta ja sitä, että ei ole väärää tai oikeita vastauksia kuten myös aikaisemmissa tutkimuksissa on tuotu esiin (esim. Kallinen & al. 2015, 141; Hämäläinen & al. 2014, 2013, 2011; Laakso 2016). Olen pohtinut runsaasti tulosten eettistä kirjoittamistapaa, jotta en loukkaisi millään tapaa haastateltaviani tai heidän lähipiiriään. On myös eettisesti tärkeää tuoda esiin lastensuojelun asiakkaina olevien lasten ääntä, koska heitä on tutkittu vähän. Olen anonymisoinut aineistoni nimeämällä haastateltavat satunnaisesti valituilla nimillä, ja haastattelusitaateista on lievennetty murreilmaisuja sekä poistettu muita tunnistetietoja. Eettisistä syistä eli tunnistettavuuden häivyttämiseksi aineistositaatissa on ajoittain lapsen peitenimi, nimitys lapsi tai ikä jätetään mainitsematta.

Haastattelutilanteet sujuivat pääasiassa hyvin. Aiheen arkaluontoisuus tuli esiin esimerkiksi ajoittain ilmenevänä puheenaiheen vaihtamisena. Yksi lapsi alkoi itkeä hetkeksi puhuessaan biologisesta vanhemmastaan, mutta halusi jatkaa haastattelua tunnetilastaan huolimatta. Tilanne käsiteltiin lapsen kanssa sekä kerrottiin tapahtuneesta lapsen sijaisvanhemmalle. Toinen haastateltava juoksi huoneessaan puhuttaessa vanhemmista. Eettisestä näkökulmasta nämä haastattelut oli hyvä toteuttaa nimenomaan lasten sijaiskodin ympäristössä (Kallinen & Rautio 2013; 2016), jossa lapset kokivat olonsa turvalliseksi. Lasten suhteet biologisiin vanhempiinsa ovat hyvin sensitiivisiä, mikä on erityistä juuri sijoitettujen lasten henkilökohtaisen elämän kannalta. Haastattelun jälkeen jätin sijaisvanhemmille yhteystietoni.

Aineiston analyysimenetelmänä olen käyttänyt laadullista sisällönanalyysia (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105–107). Analysoin ensin haastatteluaineistot siten, että kiinnitin huomioni lasten puheeseen sekä erityisesti siihen, kuinka he puhuivat biologisista vanhemmistaan. Lisäksi analysoin lasten verkostokartat sekä päiväkirjat lapsen ja biologisen vanhemman välisen suhteen näkökulmasta. Tarkensin analyysia siten, että tarkastelin haastatteluaineistoissa, verkostokartoissa ja päiväkir-

joissa lasten puhetta heidän biologisesta äidistään ja isästään erikseen. Tämän jälkeen yhdistelin lasten kokemuksia suhteessa molempiin vanhempiin ja käsitelin näitä teemoja suhteessa tutkimuskirjallisuuteen. Hyödynsin tarkastelussani Smartin (2007) henkilökohtaisen elämän käsitettä.

Aineistolähtöiset teemat nimesin seuraavasti: julkisen vallan säätelemät suhteet, eheät äitisuhteet ja säröiset isäsuhteet. Julkisen vallan säätelemät suhteet koskevat sijoitetun lapsen suhteita molempiin vanhempiinsa ja osoittavat, miten huostaanotto ja sijoitus ovat ylittää muokanneet lapsen suhdetta molempiin vanhempiinsa. Äitisuhteiden ja isäsuhteiden välillä on eroja, minkä vuoksi niitä on lisäksi tärkeä käsitellä erillään toisistaan. Tarkensin analyysia yhä ja havaitsin, että äitisuhteet ja isäsuhteet sisältävät erilaisia alateemoja näiden suhteiden sisällä.

Julkisen vallan säätelemät suhteet

Henkilökohtaisen elämän käsite sisältää ajatuksen, että se on aina yhteydessä sosiaaliseen (Smart 2007), mikä korostuu erityisesti huostaanotettujen lasten elämässä, sillä heidän elämässään on vahvasti läsnä henkilökohtaisen ja julkisen jännite lapsi-vanhempisuhteissa. Yksityisen ja julkisen rajapinta häilyvät tilanteissa, joissa yhteiskunta puuttuu lasten perhesuhteisiin ottamalla lapsen huostaan hänen vanhemmiltaan. Huostaanotetun lapsen ja vanhemman suhde on siten vahvasti julkisen vallan säätelemää (Vierula 2016). Rosi Enroos (2016) on kirjoittanut osuvasti, kuinka huostaanotto on yhtä aikaa kovin henkilökohtainen sekä julkinen tapahtuma. Huostaanoton myötä vastuu lapsesta siirtyy julkisen vallan piiriin. Siten huostaanotto moninaistaa lapsen perhe- ja vanhemmuussuhteita. Biologiset vanhemmat voivat säilyä psykologisina vanhempina esimerkiksi sijaisvanhempien rinnalla. (Enroos 2016.)

Vanhemmuutta voidaan tarkastella biologisen, juridisen, sosiaalisen sekä psykologisen ulottuvuuden näkökulmasta. Biologisten vanhempien merkitys ”oikeina” vanhempina on korostunut kulttuurissamme. (Ritala-Koskinen 2001, 54; Pösö 2003, 155.) Kysymykset sosiaalisesta ja psykologisesta vanhemmuudesta korostuvat sijoitettujen lasten tilanteessa. Sosiaalista vanhemmuutta voidaan ajatella lapsen hoitamisenä ja huolehtimisena lapsesta. Psykologinen vanhemmuus on sitä, kenet lapsi kokee tunnetasolla vanhemmakseen. (Ritala-Koskinen 2001, 58–59.)

Säätely, valvonta ja rajaaminen

Huostaanoton myötä lapsen ja hänen vanhempansa välinen yhteydenpito muuttuu ja suhde on useidenkin aikuisten säätelämä, valvova ja rajaama. Yhteydenpito sekä tapaamiset lapsen ja biologisten vanhempien välillä ovat osa perheen henkilökohtaista elämää, mutta se, miten ja missä muodossa yhteydenpito toteutuu, on riippuvaista eri toimijoiden näkökulmista asiaan. (Enroos 2016.) Aineistossani tuli aikaisempien tutkimustulosten mukaisesti esiin, että yhteydenpito sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiensa välillä on hyvin moninaista (Helavirta 2016; Laakso 2016). Lapsi saattoi tavata vanhempansa noin kerran kuukaudessa ja lomalla enemmänkin. Joillakin lapsista oli tietty soittopäivä viikossa vanhemmalleen. Osalla haastateltavistani yhteydenpito lapsen ja vanhemman välillä oli vapaata, jolloin lapsi piti esimerkiksi yhteyttä päivittäin äitiinsä esimerkiksi sähköpostitse. Lapset kertoivat sijaisvanhempien säätävän yhteydenpitoa.

Haastattelija: Okei, no mites syntäreillä, muistaako äiti?

Lapsi: Se [sijaisvanhemman nimi] laitto mulle viestiä, että äiti oli onnitellu mua.

L: Yleensä [sijaisvanhemman nimi] kautta tulee viestiä, koska sillä [äidillä] ei oo meidän puhelinnumeroita.

L: Kerran äiti kyl anto sen numeron, mut [sijaisvanhemman nimi] käski poistaa sen.

Kuusi lapsista tapasi joko toista tai molempia vanhempiaan valvotusti. Tapaamispaikkana oli lasten kertoman mukaan esimerkiksi sukulaisten koti tai virallinen tapaamispaikka.

H: No mites sitten, missä näät äitiä?

L: No tällä hetkellä se on ensi- ja turvakodilla.

Tarja Vierula (2016) on todennut, että perhesuhteet voivat olla tukevia, mutta myös henkilökohtaista elämää vahingoittavia (ks. myös Schofield & Beek 2008).

Aineistoni osoittaa, että lapsilla oli oma näkökulmansa henkilökohtaisessa elämässään suhteissa vanhempiinsa huolimatta julkisen vallan säätelystä näissä suhteissa. Julkisen vallan säätelämä suhde biologiseen vanhempaan ei poistanut lasten kokemusta siitä, että biologiset vanhemmat ovat hänen vanhempiaan. Uusperheiden lapsia tutkinut Aino Ritala-Koskinen (2001, 151) on todennut samoin, kuinka biologinen vanhemmuus näyttäytyy lapsille perustavaa laatua olevasti oikeana vanhemmuutena, vaikka uuden aikuisen vanhemmuus olisikin heille sosiaalisen vanhemmuu-

den toteuttamisen mielessä oikeaa vanhemmuutta. Kuten aikaisemmissa tutkimuksissa myös tässä tutkimuksessa tuli esiin, että lapset pitävät tärkeänä yhteydenpitoa vanhempiinsa ja he kaipaavat sitä lisää (Fernandez 2007; Laakso & Enroos 2016; Laakso 2016). Huostaanotto ei myöskään poistanut aineistoni lasten toiveita muutoksesta lapsi-vanhempisuhteeseen. Lasten toiveet paluusta toisen tai molempien vanhempien luokse nousivat vahvasti esiin lasten puheissa samoin kuin Laakson (2016) tutkittavilla. Huostaanotto ei ollut aineistoni lasten tapauksissa vaurioittanut suhdetta siten, etteikö lapsi voisi toivoa paluuta toisen tai molempien vanhempien luokse. Jos lapsen ja vanhemman välillä on tapahtunut jotain todella haavoittavaa, se vaikuttaa ymmärrettäväsi suhteen laatuun (Ritala-Koskinen 2001, 195). Haastateltavieni henkilökohtaisessa elämässä yhteyden tärkeys biologisiin vanhempiin ja toive perheen jälleenyhdistämisestä elivät vahvana.

Lasten toiveissa tuli esiin biologisten vanhempien merkityksellisyys perhehoitoon sijoitettujen lasten henkilökohtaisessa elämässä samoin kuin Hedinin (2014) tutkimuksessa.

Että mä asuisin mun äitin ja isän luona, mutta mä asun täällä. (Maija)

Et mä oisin siellä äitin luona tai isin luona, että mä joskus vielä pääsisin sinne. (Kaapo)

Että haluais olla äitin ja isin luona. (Leena)

Lapsilla oli toiveita asumisesta jälleen yhdessä yhteisessä kodissa vanhemman tai vanhempiensa kanssa. Lapsilla oli myös toive, että heidän eronneet vanhempansa palaisivat yhteen.

Julkisen vallan säätelmissä suhteissa tulee esiin, kuinka lapsi joutuu mukautumaan uudelleen suhteeseen vanhempansa kanssa huostaanoton jälkeen. Lapsella on kuitenkin oma näkökulmansa suhteistaan vanhempiinsa julkisen vallan puutumuksesta huolimatta. Lasten henkilökohtainen elämä sisältää niin mukautumista ja sopeutumista kuin myös lasten omaa toimijuutta perhesuhteissaan.

Eheät äitisuhteet

Aineistoni lasten suhteet biologisiin äiteihinsä olivat eheitä lapsen näkökulmasta heidän henkilökohtaisessa elämässään. Suhteet sisälsivät äidin merkityksellisuuden, pysyvyyden ja jatkuvuuden,

muistojen ja tunteiden merkityksen sekä huolen kantamisen teemat.

Äidin merkityksellisyys

Lasten haastattelupuheissa, verkostokartoissa sekä heidän päiväkirjoissaan korostuivat äitien merkitys lasten henkilökohtaisessa elämässä. Kulttuurisesti biologisen äidin ja lapsen suhdetta pidetään edelleen erityisenä (Herland & al. 2015; Vanschoonlandt & al. 2012), ja biologisen äidin tärkeys sijoitetuille lapsille on tullut esiin myös aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Munro 2001; Eronen 2012, 95). Esimerkiksi täytettäessä verkostokarttaa äiti saattoi päästä ainoana ensimmäiselle tasolle, ja lapsi totesi, että ei ole muita niin tärkeitä. Lapset kuvailivat äitejään erittäin myönteisesti. Äitien kerrottiin olevan esimerkiksi kilttejä, kivoja ja nauravia. Haastateltavilla ei ollut erityisiä toiveita sen suhteen, miten äidin tulisi muuttua. Lapset toivat myös esiin lasten tärkeyttä äidille ja kertoivat, että äidin kotona oli paljon valokuvia heistä lapsista.

Pysyvyys ja jatkuvuus

Äitisuhteissa tuli esiin lasten ja äidin välinen tiivis yhteydenpito. Lapset tapasivat enemmän äitejään kuin isiään. Äidin tapaaminen ja yhteydenpito äidin kanssa koettiin tärkeäksi tässä aineistossa. Lapsille oli tärkeää, että äiti osallistui lasten elämään monipuolisesti, että äiti muisti lapsen syntymäpäivän, lähetti lahjoja tai saapui esimerkiksi seuraamaan lapsen harrastukseen liittyvää esitystä. Lapsille oli tärkeää myös äidin kanssa yhdessä tekeminen. Sukulaisille sijoitetut lapset asuivat usein samalla paikkakunnalla äitinsä kanssa ja yhteydenpito äidin kanssa oli tiiviimpää kuin niin sanotuissa vierassijoituksissa (ks. myös Kallinen 2017). Kahdella lapsella oli toivomus, että he näkisivät äitiään enemmän. Lapset pitivät kuitenkin yhteyttä äitiinsä muulla tavoin.

Muistojen ja tunteiden merkitys

Henkilökohtaisen elämän käsitteessä tunnistetaan tunteiden ja muistojen merkitys perhesuhteissa (Smart 2007), mikä tulee esiin myös äidin merkityksellisyydessä lapsille. Äitiin kohdistuu myönteisiä muistoja ja tunteita, joiden myötä hän on tärkeä lapselle. Tiiviin yhteydenpidon lisäksi äitiin liittyi mukavia muistoja. Äidin merkitys nimenomaan tunnetasolla korostuu, ja sen voidaan ajatella olevan psykologisen vanhemmuuden kaltaista, koska äidit eivät käytännössä huolehdi

lapsestaan lapsen ollessa huostassa. Lapsilla, jotka näkivät äitiään muita haastateltavia harvemmin, äidin tärkeys kytkeytyy henkilökohtaisen elämän käsitteessä tunnistettuihin muistojen ja tunteiden yhteenkietoutumiseen.

Huolen kantaminen

Äitisuhteet sisältävät myös sijoitetun lapsen huolen omasta äidistään. Sijoitettujen lasten henkilökohtaisessa elämässä tämä on osittain lapsia yhdistävä erityinen kokemus. Lapsilla ei ollut selkeitä toiveita, että äidin pitäisi muuttua, mutta he kertoivat äitiin liittyvistä huolista. Sijoitettujen lasten huoli biologisesta vanhemmastaan on tullut esiin myös aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Sen & Broadhurst 2011). Muutama lapsi toivoi, että äiti lopettaisi tupakoinnin. Yksi lapsi toi esiin erityisen toiveen liittyen äitiinsä.

Etä se pystyis ainakin [toisesta sisaruksesta] huolehtii. (Ursula)

Lapsi toivoi sisarukselleen parempaa vanhemmuutta äidiltään ja sitä, ettei vanhempi menettäisi jälleen lasta. Toive sisälsi huolta äidin kyvystä huolehtia sisaruksesta.

Muita aineistossa esiin tulleita huolenaiheita olivat äidin ja äidin uuden puolison välinen riitely. Myös lapsen huoli äidin alkoholiongelmasta tuli esiin, mutta lapsella saattoi olla uskoa tilanteen parantumisesta.

No jos se juo, niin se ei juo paljon, en mää oo ainakaan nähny sen juovan, ei se ainakaan läheskään niin paljon juo. (Lapsi)

Eheissä äitisuhteissa korostuu, kuinka lapsi määrittelee äidin tunnetasolla tärkeäksi itselleen huostaanotosta huolimatta, mikä osoittaa sosiaalisen ja yksityisen rajapinnan häilyvää rajaa henkilökohtaisen elämän näkökulmasta. Toisaalta lasten henkilökohtaisessa elämässä on läsnä myös huolta äidistä.

Säröiset isäsuhteet

Haastattelemieni lasten suhteet biologisiin isiinsä olivat heidän mukaansa säröisiä. Suhteet sisältävät niin isän merkityksellisyyden, isän näkymättömyyden, muistojen ja tunteiden merkityksen kuin ristiriitaisuuden teemat.

Isän merkityksellisyys

Lasten puheissa isät eivät tulleet niin vahvasti esiin kuin äidit. Isä saattoi saada paikan lapsen verkostokartassa joko äidin jälkeen, myöhemmin tai ei lainkaan. Isiä ei mainittu päiväkirjoissa. Isä oli mukana vain muutaman lapsen elämässä, mikä on tullut esiin myös aikaisemmissa sijoitettuja lapsia koskeissa tutkimuksissa (Fernandez 2007; Herland & al. 2015; Laakso 2016; Sen & Broadhurst 2011), mutta se ei estänyt isää olemasta tärkeä lapselle. Lapset, joilla oli yhteys isäänsä, kuvailivat isiään kivaksi ja kiltiksi. Lapsille oli tärkeää isän kanssa yhdessä tekeminen. Yksi haastateltava esimerkiksi kertoi ylpeänä, että hänen isänsä on valinnut hänen nimensä. Myös samankaltaisuutta isän kanssa pohdittiin ja koettiin tärkeänä, mikä kytkeytyy perhejuurten merkitykseen henkilökohtaisessa elämässä (Smart 2007).

Isän näkymättömyys

Lasten ja heidän isänsä välinen yhteydenpito oli selvästi vähäisempää verrattuna yhteydenpitoon äidin kanssa. Lapsilla oli toiveita, että asia ei olisi näin.

Mä ehkä soitan isän kanssa yhtä paljon kun mä käyn äitin luona, että se vois mennä toisinkin päin. (Lenni)

Lapsi toivoi, että saisi pitää yhtä paljon – tai jopa enemmän – yhteyttä isään kuin äitiin. Yhteydenpito isän kanssa oli voinut käydä yhä vaikeammaksi isän juomisen vuoksi, mistä lapsi oli myös tietoinen.

Haastattelija: Miks sä et niin paljon nää isää?

Lapsi: No varmaan kun se juo.

Lapsi saattoi siten ymmärtää yhteydenpidon rajoituksen. Toisaalta lasten kuvaukset yhteydenpidosta isän kanssa saattoivat olla kovin epämääräisiä.

Haastattelija: Muistatko minkä ikäinen olit silloin [kun isä kuoli]?

Lapsi: Viis, mut äiti ja isä oli jo eronnu ennen ku mä es synnyin.

H: Oliko se isä silloin mukana sun elämässä?

L: Kyllä se joskus kävi syntymäpäivillä.

H: Onko tossa sun isä? [osoitan valokuvaa]

L: Joo.

H: Kiva kun on valokuvia, onko sulla muita muistoja isästä?

L: Hm, no ei hirveesti.

H: Jutteletko äitin kanssa siitä koskaan?

L: Ei.

—

Me ei oikeen tiedetä isästä mitään. (Rebekka)

Yhteydenpitoon isän kanssa sisältyi siten epävarmuutta ja epätietoisuutta. Syitä perhesuhteen sosiaalisen kontaktin katkeamiseen voi olla useita. Joillekin vanhemmille ahdistus lastensa huostaanottamisesta voi olla niin voimakas kokemus, että se voi johtaa suhteiden katkaisemiseen lapseen (Helavirta 2016). Lasten tietämättömyys isistään herättää kysymyksen, miten näitä suhteita tuetaan aikuisten taholta. Lasten henkilökohtaisen elämän kannalta sosiaalinen vaikutti tässä suhteessa paljon yksityiseen, koska lapsen ja isän suhdetta ei tuettu tai sitä rajattiin vahvasti.

Muistojen ja tunteiden merkitys

Henkilökohtaisen elämän käsitteeseen sisältyvä muistojen ja tunteiden merkitys perhesuhteissa korostuu erityisesti lasten suhteissa isiin, joihin yhteydenpito oli katkennut. Osa suhteista oli katkennut, koska isä oli kuollut. Kuolleen isään liittyi muistoja ja tunteita. Smart (2007, 40) onkin todennut, että suhteet eivät lopu kuolemaan. Isään saattoi liittyä tärkeitä muistoja esimerkiksi valokuvien välityksellä. Jotkut lapsista näyttivät valokuvia isistään haastattelutilanteessa (ks. myös Kallinen & Rautio 2016). Isän merkityksellisyys tunnetasolla tulee esiin aineistossa. Isä voi olla tärkeä lapselle, vaikka lapsi ei olisi nähnyt häntä koskaan. Smart (2007, 40) toteaaakin, että voimme kokea osaksi perhetämme ihmiset, joita emme ole edes tavanneet.

Mulla on monta kuvaa ja kun mä oon sen sylissä. (Linnea)

Lapsi halusi korostaa, että hänestä ja isästä on olemassa useita valokuvia, enemmän kuin hänen sisarusensa ja isästä. Suhteen katkeaminen oli saattanut tapahtua jo ennen isän kuolemaa. Ylipäätään lasten epätietoisuus kuolleista isistä tuli esiin tässä aineistossa. Tähän kytkeytyy henkilökohtaisen elämän käsitteeseen sisältyvä ajatus perhejuurista, joiden tärkeys korostuu Smartin (2007, 81) mukaan etenkin silloin, kun perhejuuret eivät ole itsestään selviä.

Ristiriidat

Lapset tuottivat haastatteluissa puhetta isäsuhteen liittyvistä ristiriidoista, jotka ilmentävät vahvemmin suhteessa olevaa jännitettä kuin äitisuhteissa ilmennyt lapsen huoli äidistä. Kuten äitisuhteissa ilmennyt huoli äidistä, myös isään liittyvät ristiriidat yhdistivät haastateltaviani. Ristiriitaa saattoi aiheuttaa isän ongelmallinen alkoholinkäyttö, mikä saattoi olla lapsen näkökulmas-

ta pelottavaa. Lapsi ei niinkään tuottanut huolta isän alkoholinkäytöstä vaan kuvasi sen aiheuttamaa ristiriitaisuutta suhteeseen.

Vähän pelottaa, jos se tulee humalaan, niin mitäköhän sitten käy. (Lapsi)

Suhde isään saattoi sisältää siten pelkoa, joka kytkeytyy luottamuksen puutteeseen sekä turvatomuuden tunteeseen, jotka väistämättä aiheuttavat ristiriitaisuutta lapsi-isäsuhteeseen. Toisin kuin suhteessa äiteihin lapset toivoivat, että isäsuhteissa vallitsevat ristiriidat muuttuisivat. Toiveet liittyivät vahvasti isän alkoholin käytön vähentämiseen.

Sitä ettei se jois niin paljon. (Lapsi)

Lapset toimivat aktiivisina perhesuhteidensa määrittelijöinä myös isäsuhteissaan. Lapsi voi määrittellä isän tunnetasolla tärkeäksi itselleen huostaanotosta huolimatta ja vaikka isä ei olisi läsnä lapsen elämässä. Kuten äitisuhteissa tämä osoittaa, että henkilökohtainen ei ole koskaan täysin yksityistä.

Johtopäätökset

Artikkelissani kysyin, mitä perhehoitoon sijoitetut lapset kertovat suhteista biologisiin vanhempiainsa osana henkilökohtaista elämäänsä. Lasten kokemukset ovat ainutkertaisia, mutta myös monella tapaa kietoutuneita toisiinsa, ja niistä löytyy yhtäläisyyksiä sijoitettujen lasten kokemuksissa (ks. Smart 2007, 29; Vierula 2016). Lasten keskinäiset yhteiset kokemukset myös osoittavat henkilökohtaisen olevan aina yhteydessä sosiaaliseen. Analyysini tuloksena olen tunnistanut kolmenlaisia suhteita lasten suhteissa heidän vanhempiainsa: julkisen vallan säatelemät suhteet, eheät äitisuhteet sekä säröiset isäsuhteet.

Lasten henkilökohtainen elämä kietoutuu niin ikään sosiaaliseen, koska lapsen perhesuhteisiin on puututtu julkisen vallan toimesta ja näitä suhteita säädellään eri tavoin. Lapsilla oli eheitä suhteita äiteihinsä sekä säröisiä suhteita isiinsä henkilökohtaisessa elämässään. Lapsilla oli tunnetasolla tärkeitä suhteita molempiin vanhempiainsa. Isät olivat näkymättömiä lasten elämässä kuin äidit. Suhteissa molempiin vanhempiin tulivat esiin muistojen sekä tunteiden merkitys lasten henkilökohtaisessa elämässä. Isäsuhteissa korostuivat lapsen epätietoisuus isästä, jolloin perhejuurten merkitys nousi esiin.

Sijoitetun lapsen suhteissa vanhempiinsa tulee esiin, kuinka lapsi toimii huostaanotosta huolimatta oman elämäntarinansa kokoajana tai lapsi pyrkii kokoamaan ja rakentamaan tarinaansa. Kaiken kaikkiaan aineistoni osoittaa lapsen toimijuutta omassa henkilökohtaisessa elämässään ja lapsen asiantuntijuutta omien tärkeiden perhesuhteidensa määrittelijänä.

Henkilökohtainen on vahvasti sosiaalista sijoitettujen lasten tilanteissa. Aikuisilla on merkittävä valta sijoitettujen lasten perhesuhteiden toteutumisessa ja lapset eivät voi päättää itse, kuinka usein ja missä he voivat vanhempiaan tavata. Joskus on ymmärrettävästi kysymys lapsen edusta, kuten on todettu aikaisemmissakin tutkimuksissa (Helavirta 2016), mutta on myös mahdollista, että näitä suhteita ei tueta aina riittävästi. Äidit ovat tärkeitä lapsille ja näitä suhteita tuetaan selvästi. Äitisuhteissa on huomioitava lasten kantama huoli äidistään. Isäsuhteet tarvitsevat enemmän tukea yhteydenpidon ja tiedonsaannin suhteen. Toisaalta lapset tarvitsevat myös keskustelutukea isäsuhteisiin liittyvistä ristiriidoista.

Lasten suhteita heidän biologisiin vanhempiainsa tulisi tukea, koska sijoitetut lapset haluavat nähdä vanhempiaan enemmän, pitää heihin yhteyttä ja tietää heistä enemmän. Lapsilla on myös toiveita vanhempiainsa liittyen. Huostaanoton purkamisen on aina mahdollista (LsL 4 §), mikä edellyttää niin ikään näiden suhteiden tukemista. On tärkeää, että lapsella on elämässään aikuisia, joiden kanssa hän voi keskustella toiveistaan.

Tulokseni osoittavat, että sukulaissijoitus tukee lasten suhteita heidän biologisiin vanhempiainsa, mikä on tullut esiin myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Kallinen 2017; Valkonen & Janhunen 2016, 54). Lasten suhteita tukevat aikuiset, kuten sosiaalityöntekijät ja sijaisvanhemmat (esim. Sen & Broadhurst 2011). Sijaisvanhemmat tarvitsevat tukea ammattilaisilta heidän suhteeseensa sijoitettujen lasten biologisten vanhempien kanssa (Vanderfaellie & al. 2016), sillä aikaisemmassa tutkimuksessa on todettu, että sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien välisissä suhteissa on haasteita (esim. Murray & al. 2011, 154). Sijaisvanhempien tukeminen on tärkeä osa sijoitettujen lasten tukemista. Valkonen ja Janhunen (2016, 55) toteavat, että nykyinen lastensuojelun palvelujärjestelmä ei tue parhaalla mahdollisella tavalla sijoitettujen lasten hyvinvointia, sillä järjestelmä tuottaa useita sijoituksia ja lasten elämässä olevat ihmiset vaihtuvat usein.

Artikkelissa on osoitettu, että lapsen näkökulmasta on tärkeää tukea perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteita heidän molempiin biologisiin vanhempjiinsa. Tutkimus tuo esiin lasten arvokkaan näkökulman arkaluontoisesta aiheesta huolimatta. Tutkimuksessa on ymmärrettävästi kyse tiettyjen sijoitettujen lasten perhesuhteista tiettyinä aikana, ja suhteet voivat muuttua. Tutkimus lisää ja luo ymmärrystä huostaanotettujen lasten elämästä. Olen osoittanut artikkelissani, kuinka henkilökohtaisen elämän käsitteen näkökulmasta lapset tarvitsevat tietoa vanhemmistaan ja perhejuuristaan oman hyvinvointinsa sekä eriarvoistamisen vähentämisen näkökulmasta.

Sijoitetun lapsen yksilöllinen henkilökohtainen elämä on tärkeää tunnistaa, jotta voidaan selvittää, mitkä perhesuhteet ovat merkityksellisiä juuri

tälle lapselle. On tärkeää huomioida lasten henkilökohtaisessa elämässä muistojen ja tunteiden sekä perhejuurten merkitys ja tukea lasta niiden käsittelyssä. Tämä kaikki kietoutuu sijoitettujen lasten hyvinvoinnin tukemisen, jonka tärkeys korostuu tämän tutkimuksen myötä. Näiden lasten tilanteet ovat erityisiä huostaanoton ja sijoituksen myötä, joten he myös tarvitsevat erityistä ja yksilöllistä tukea tilanteeseensa. Lasten eriarvoistuminen vähentäminen tulisi myös olla keskeinen kehittämissen kohde sijoitettujen lasten kanssa työskentelevillä tahoilla. Siten lapsen edun toteutuminen lasta kuulemalla ja osallistamalla lasta omassa asiassaan ovat yhä lapsia koskeissa hyvinvointikeskusteluissa sekä lastensuojelun sijaishuollossa keskeisiä huomioitavia asioita.

Saapunut 18.9.2017
Hyväksytty 7.8.2018

KIRJALLISUUS

- Andersson, Gunvor: Family relations, adjustment and well-being in a longitudinal study of children in care. *Child and Family Social Work* 10 (2005): 1, 43–56.
- Ellonen, Noora & Pösö, Tarja: Lasten väkivaltakokemukset lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä. *Yhteiskuntapolitiikka* 75 (2010): 1, 34–44.
- Enroos, Rosi: Lapsen tulo julkiseen kotiin. Huostassalon ensi vaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. S. 224–260. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.): *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 2016.
- Eriksson, Maria & Näsman, Elisabet: Interviews with children exposed to violence. *Children and Society* 10 (2010): 1–11.
- Eronen, Tuija: Lastenkoti osana elämäntarinaa. Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Tampere: Tampereen yliopisto, 2012.
- Fernandez, Elizabeth: How children experience fostering outcomes: Participatory research with children. *Child and Family Social Work* 12 (2007): 4, 349–359.
- Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta: Kohoti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. S. 5–18. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino Ritala-Koskinen & Maritta Törrönen (toim.): *Lapset ja sosiaalityö*. Jyväskylä: PS-kustannus, 2006.
- Hedin, Lena: A sense of belonging in a changeable everyday life. A follow-up study of young people in kinship, network, and traditional foster families. *Child and Family Social Work* 19 (2014): 2, 165–173.
- Heino, Tarja & Johnson, Marianne: Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. S. 266–293. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.): *Perhepiirissä*. Helsinki: Kela, 2010.
- Heino, Tarja: Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. S. 52–75. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.): *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, 2009.
- Heino, Tarja & Hyry, Sylvi & Ikäheimo, Salla & Kuronen, Mikko & Rajala, Rika: Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. Raportti 3/2016. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, 2016.
- Helavirta, Susanna: Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. S. 188–223. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.): *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 2016.
- Herland, Mari D. & Hauge, Mona-Iren & Helgeland, Ingeborg M.: Balancing fatherhood: Experiences of fatherhood among men with difficult past. *Qualitative Social Work* 14 (2015): 2, 242–258.
- Hiilamo, Heikki: What could explain the dramatic rise in out-of-home placement in Finland in the 1990s and early 2000s? *Children and Youth Services Review* 31 (2009): 2, 177–184.
- Holland, Sally & Crowley, Anne: Looked-after children and their birth families: using sociology to explore changing relationships, hidden histories and nomadic childhoods. *Child and Family Social Work* 18 (2013): 1, 57–66.
- Hämäläinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna: Sensitiiviset perheaiheet haastattelututkimuksessa. Eettiset haasteet, perhesalaisuudet ja in-

- tervention mahdollisuus. *Janus* 22 (2014): 1, 53–68.
- Hämäläinen, Kati & Rautio, Susanna: Participants' home as an interview context when studying sensitive family issues. *Journal of Comparative Social Work* 1 (2013).
- Hämäläinen, Kati: Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja numero D 56. Helsinki: Väestöliitto, 2012.
- Hämäläinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna: Studying sensitive and contradictory family situations- Considerations from three family studies. *Journal of Comparative Social Work* (2011): 1.
- Kataja, Katja & Ristikari, Tiina & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika: Hyvinvointiongelmien ylisukupolviset jatkumot kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (2014): 1, 38–54.
- Kestilä, Laura & Väisänen, Antti & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika: Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret aikuisina. Rekisteripohjainen seuranta tutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (2012): 6, 599–619.
- Kallinen, Kati: Sukulaissijoitus lapsen näkökulmasta. *Janus* 25 (2017): 3, 208–223.
- Kallinen, Kati & Rautio, Susanna: Haastateltavan kodin merkitys haastattelupaikkana tutkittaessa sensitiivisiä perheaiheita. *Nuorisotutkimus* 34 (2016): 4, 22–36.
- Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna: Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. United Press Global, 2015.
- Laakso, Riitta & Enroos, Rosi: Vierailloilla ovilla. Lapsen sijaishuoltopaikkaan tulo huostaan otettujen lasten ja sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016): 5, 506–515.
- Laakso, Riitta: Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. S. 157–187. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.): Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 2016.
- Lastensuojelulaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> (luettu 3.8.2018)
- López, Mónica & Del Valle, Jorge F. & Montserrat, Carme & Bravo, Amaia: Factors associated with family reunification for children in foster care. *Child and Family Social Work* 18 (2013): 2, 226–236.
- Mason, Jennifer & Tipper, Becky: Being related: How children define and create kinship. *Childhood* 15 (2008): 4, 441–460.
- Munro, Eileen: Empowering looked-after children. *Child and Family Social Work* 6 (2001): 2, 129–137.
- Murray, L. & Tarren-Sweeney, M. & France, K: Foster carer perceptions of support and training in the context of high burden of care. *Child and Family Social Work* 16 (2011): 2, 149–158.
- Perhehoitolaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150263>. (luettu 3.8.2018.)
- Pösö, Tarja: Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Tutkimuksia 133. Helsinki: Stakes, 2004.
- Pösö, Tarja: Adoptio perhesuhteiden uudelleenjärjestelynä. S. 140–159. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.): Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 2003.
- Raitasalo, Kirsimarja & Holmila, Marja: Äidin päihteiden käytön yhteys lapsen kokemiin haittoihin. Rekisteritutkimuksen tuloksia. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (2012): 1, 53–61.
- Ritala-Koskinen, Aino: Mikä on lapsen perhe? Tulkin-toja lasten uusperhesuhteista. Helsinki: Väestöliitto D 38, 2001.
- Sands, Roberta G. & Goldberg-Glen, Robin S. & Heayong, Shin: The voices of grandchildren of grandparent caregivers: A strength-resilience perspective. *Child Welfare* 88 (2009): 2, 25–45.
- Sen, Robin & Broadhurst, Karen: Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: a research review. *Child and Family Social Work* 16 (2011): 3, 298–309.
- Smart, Carol: Personal life. New directions in sociological thinking. Cambridge & Malden: Polity Press, 2007.
- THL, Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti 17/2018. Suomen virallinen tilasto, Lastensuojelu. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018 <https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lastensuojelun-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu> (luettu 3.8.2018)
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi, 2002.
- Valkonen, Leena & Janhunen, Tarja: Tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi. Katsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010–2016. Työpaperi 45/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2016.
- Vanderfaellie, J. & Van Hoen, F. & De Maeyer, S. & Gypen, L. & Belenger, L.: Support needs and satisfaction in foster care: Differences between foster mothers and foster fathers. *Journal of Child and Family Studies* 25 (2016): 5, 1515–1524.
- Vanschoonlandt, Femke & Vanderfaellie, Johan & Van Hoen, Frank & De Maeyer, Skrällan & Andries, Caroline: Mental health of foster children: Do biological fathers matter? *Child Welfare* 91 (2012): 6, 149–166.
- Vierula, Tarja: Huostaanoton käynnistämät suhteet ja prosessit vanhempien henkilökohtaisessa elämässä. S. 261–290. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.): Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 2016.

ENGLISH SUMMARY

Kati Kallinen: Foster children's relations to their biological parents (Perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteet biologisiin vanhempiinsa)

In this article I explore foster children's relations to their biological parents. How do foster children describe their relations to their biological parents as a part of their personal life? The article is grounded in the field of qualitative social work and family research. Foster children have received only limited research attention in Finland. The main theoretical concept in this study is

personal life. Interviews were conducted with 16 foster children aged 7 to 12. The data also includes social network maps and diaries kept by the foster children. A number of ethical questions were raised and addressed during the research process. The analysis revealed three different types of child-parent relations: relations controlled by public authorities, solid child-mother relations and distorted father relations.

Keywords: foster child, family relations, biological parents, personal life.